

KÁDAS ISTVÁN

A megye jegyzője: Prócsi Gyármán Antal

Egy kismemesi család hivatali karrierje a középkori Sáros megyében

A megyei pálya komoly karrierlehetőséget jelentett a kismemesség számára. Ez általában a szolgabírói hivatalt jelentette, míg a szerencsésebbeknek és tehetségesebbeknek lehetőségük adódott, hogy esküdtként, alispánként is beleszóljanak a megye irányításába. Az alispánok nevei könnyen kinyerhetőek a megyei kiadványok *intitulatió*ból, míg a szolgabírók neveit leggyakrabban egy-egy vizsgálat kapcsán, kiküldöttként őrizték meg az oklevelek. Az iratok íróiról, a jegyzőkről ellenben ritkán van adatunk. A jegyzők lehetettek nemesi származásúak, de akár jobbágyok is, a munkához elengedhetetlen írni-olvasni tudás illetve latin nyelvismeret elsajátításához nem volt szükség egyetemi tanulmányokra sem, ezeket az ismereteket egy káptalani iskolában is megszerezhették. A megyei jegyzők több esetben azokból a családokból kerültek ki, melyek más hivatalviselőket, többnyire szolgabírókat is adtak a megyének.¹ Ilyen volt Prócsi Gyármán Antal is, aki 1515-től a középkor végéig, de legalábbis 1524-ig Sáros megye jegyzőjeként tevékenykedett.² Tanulmányom során Prócsi Gyármán Antal családját, jegyzői tevékenységét, illetve pecsétjét vettem vizsgálat alá.³

A kismemesi atyafiságok rekonstruálása nehézkes, sokszor csak elszórt adataink vannak, néha csupán a birtoktörténet visz közelebb a rokonságok meghatározásához. Az efféle rekonstrukció módszertanát legjobban Engel Pál foglalta össze Ung megye nemességéről írt monográfiájában. A módszer fontos eleme, hogy a rekonstrukció érdekében érdemes időben visszafelé haladni, egységben kezelve a genealógiai és a birtoktörténeti adatokat. Figyelembe kell venni azt is, hogy a nemesi előnév birtoknév, és nem vezetéknev. A „vezetéknev” kialakulása hosszabb folyamat volt, a nemes előneve sokszor csak arra a helyre utalt, ahol az adott személy éppen lakott. Így azok a nemesek, akik több birtokban is rendelkeztek lakóhellyel, többféle előnévvel jelennek meg a forrásokban; míg ugyanazzal a nemesi előnévvel szintén illethettek különféle családok tagjait is.⁴ Ez a jelenség a Gyármán-rokonság esetében is gyakran megfigyelhető.

Prócsi Gyármán Antal családfájának felvázolásához az első kiindulópont édesapja, Prócsi Gyármán Mihály szolgabíró és választott esküdt.⁵ Hosszú hivatalviselése során Prócsi Gyármán Mihály neve többféle alakban felbukkan: előfordul Nádfoi Gyármán

¹ C. TÓTH 2008, 71–74.

² EPERJES 1146. sz.; MON. RUST. 349–351.; DF 217 457., DL 39 944., DL 64 534., DL 64 596.

³ A szolgabírói pecséthasználatra vonatkozó kutatás az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-16-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

⁴ ENGEL 1998, 13–26.

⁵ ARCHANTOLÓGIA 2017. Ez úton köszönöm Neumann Tibornak, hogy a Sáros megye késő középkori archontológiájának kéziratát rendelkezésemre bocsátotta.

Mihály, illetve Prócsi Gyármán fia Mihály alakban is.⁶ Mihály apja – Antal nagyapja – tehát Nádfői Gyármán volt. A család birtokai közé pedig Prócs mellett Nádfőt is fel kell vennünk. Ezen felül Antal és fivére János öröklött birtokrészekkel rendelkezett Dukafalva településen is.⁷ A 16. század közepén a Prócsi Gyármán család tagjai, János, Kristóf és Zsigmond Prócs mellett Pósfalva, Bucló, Varjúfalva, Krucsó és Zsalmány településekben bírtak részekkel. Ezek közül Prócsot hárman közösen uralták, míg Pósfalvánál csak János és Kristóf; Bucló, Varjúfalva és Krucsó birtokoknál pedig csak Kristóf és Zsigmond neve szerepel.⁸ Utóbbiak ugyanis korábban a Varjúfalvi Varjú család birtokai voltak, melyekre Kristóf és Zsigmond házasság révén, Varjúfalvi Varjú János leányainak, Hedvignek és Júliának feleségül vétele révén tehettek szert.⁹ Gyármán János, Kristóf és Zsigmond 1560-ban a Kükemezei, illetve Kálnási családokkal közösen részesült címeradományban.¹⁰ A közös címeradomány, a Gyármán személy- majd családnév használata valamint a birtoktörténeti adatok alapján a Prócsi Gyármán családot a komlói nemesekhez, Isabor fia Gyármán leszármazottai közé sorolhatjuk.

Prócs települése Sáros megye keleti felében, az Alacsony Beszkéidek déli sarkánál fektet, és a 13. századtól Isabor fia Gyármán utódainak ősi birtokai közé tartozott.¹¹ Isabor fia Gyármánt 1251-ben IV. Béla emelte Komlós földjével együtt Újvár várjobbágyai közé. Az oklevél szerint Gyármán diplomácia szolgálatának jutalmáért került be a szent király szabadjai közé: a Danilo halicsi fejedelemhez küldött követségben vett részt.¹² A családi hagyomány később átalakította a történetet, eszerint Gyármán és öccse, Nád (Nath) egy magyar hercegnőt szabadított ki a tatárok fogságából.¹³ IV. Béla oklevelét 1264-ben István ifjabb király is megerősítette, és Komlós – más néven Nádfő – birtok egy részét Gyármánnak adományozta.¹⁴

A Gyármántól származó családok közül a Bánó és a Kálnássy nemesi famíliák szerepelnek Nagy Iván genealógiai munkájában, míg 1905-ben a Kolosy István Turul hasábjain szentelt egy kiváló családtörténeti tanulmányt a Kálnássyaknak, felvázolva a különböző Gyármán-leszármazott családok közötti kapcsolatot.¹⁵ Tóth Sándor Sáros megyéről írt monográfiája szintén közli a család leszármazását, ahogy Engel Pál genealógiai adattára is.¹⁶ Gyármán leszármazottai, Arnold fia László, Adorján fia Jakab és Albert, illetve előbbi fiai, Zoltán fia Simon és fia, György fiai, Márk fiai és Domokos fiai 1350-ben Komlóst és környékét öt egyenlő részre osztották.¹⁷ Engel Pál rekonstrukciója alapján, Gyármán fia Adorjántól származott a Bagos és a Lucskai család, Zoltántól a

⁶ DL 69 070., DL 17 235.

⁷ DL 75 317.

⁸ Zsalmányon csak Kristóf volt birtokos. MAKSAY 1990, 627–628.

⁹ CSOMA1897, 631. A Varjúfalvi Varjúkra C. TÓTH 2007, 75–77.

¹⁰ ÁLDÁSY 1923, 137–138

¹¹ ULIČNÝ 1990, 253.

¹² RA 955. szám; ULIČNÝ 1990, 106.

¹³ TÓTH 1909, 229.

¹⁴ Átírva: ZsO V. 269. sz.

¹⁵ NAGY 1857, 172–175.; Nagy 1860, 46–49.; KOLOSY 1905, 157–167.

¹⁶ TÓTH 1909, 229–232.; GENEALÓGIA, Gyármán rokonsága.

¹⁷ DL 75 259. 1365-ben a rokonság kezén találjuk Pósfalva, Kükemező, Kálnás és Endrevágása településeket DL 75 273. A Komlós-földnek nevezett területből csak később formálódtak meg a falvak. Vö. DRASKÓCZY 1977, 357–360.

Kükemezeiek, Arnoldtól a Bánók, Márktól a Kálnásiak, míg Domokostól a Dienesfalviak.¹⁸

A rokonság a szakirodalomban az 1402-ben lezajlott státuszpere miatt is emlékeztetett. Zsigmond király ugyanis arra hivatkozva, hogy IV. Béla csak a szent király jobbagyáivá emelte őket, megkérdőjelezte igazi nemességüket. A rokonságot a Dienesfalvi-ághoz tartozó, az oklevélben Kükemezei előnévvel szereplő Jakab fia Balázs, illetve a Bagos ághoz tartozó, az iratban Nádfoi birtoknévvel említett György fia Gergely képviselte.¹⁹ Végül egy IV. Lászlótól származó oklevéllel sikerült bebizonyítaniuk nemességüket.²⁰ Kolosy István ettől a Dienesfalvi-ágtól, Gyármán fia Domokos leszármazottaitól eredeztette a későbbi Prócsi Gyármán családot.²¹ Domokosnak 1350-ben három fiát említik, Jakabot, Lőrincet és Jánost. A leszármazottak 1412-ben felosztották birtokaikat, és az ezekről készült oklevelek a család további leszármazásának megállapításában is segítenek. Az osztrályban a különböző ágak közösen Nádfoi előnévvel, nádfoi nemesekként szerepelnek. Az oklevél szerint Gyármán fia Domokos fiai közül Dienesfalvi Jakabnak ekkor három fia volt, Balázs, Márton és Szaniszló, míg Dienesfalvi Lőrincnek két fia, István és György szerepel az oklevélben. Lőrinc fia Istvánnak említik a saját fiát, Antalt is, míg Dienesfalvi Jánosnak Tamás fia mellett szintén említik az unokáit, Jakabot és Berecket is. A felsorolt nemesek Dienesfalvát, Pósfalvát, illetve Dukafalva felét kapták az osztozkodásból.²² Egy hónappal később a Dukafalva és Dienesfalva közötti erdőt is felosztották, ekkor már Bereck fia, Ferenc is szerepel az oklevélben.²³ Csánki Dezső – Nagy Iván nyomán – Prócsot a Bánókhoz jutott Istvánfalvával vette azonosnak, Kolosy István viszont Dienesfalvával azonosította.²⁴ Engel Pál külön falvakként vette fel a három települést.²⁵

Dienesfalvi Domokos leszármazottai a 15. század első felében Prócsi előnévvel tűnnek fel. Jakab fia Márton 1421-ben, Sóvári Sós Péter eskütársai között már Prócsi Jakab fia Márton néven szerepel. Ugyanekkor egy másik prócsi nemes is közösen esküdött Sóvárival, Prócsi Balázs fia Kelemen.²⁶ Prócsi Balázs valószínűleg megegyezik Márton fivérével, a dienesfalvi ághoz tartozó Jakab fia Balázssal. Ő volt az is, aki 1402-ben a királyi *procurator*tal szemben is képviselte a rokonságot.²⁷ Balázs jelentős megyei tekintéllyel bírhatott, 1425-ben a megye szolgabírójaként tevékenykedett. Ezt a tisztséget már

¹⁸ GENEALÓGIA Gyármán rokonsága. Kolosy István családfája ettől annyiban tér el, hogy ő Zoltánt és Márkot Gyármán unokáiként, Arnoldot pedig dédunokájaként jelöli. Tóth Sándornál ezzel szemben Arnold Gyármán unokájaként, Valter fiaként szerepel KOLOSY 1905, 158.; TÓTH 1909, 230–231.

¹⁹ DL 69 151.

²⁰ ZsO II. 1577. sz.; Bolla 2005, 185.; KOLOSY 1905, 158.; Vö. ZSOLDOS 1999, 172–185.

²¹ KOLOSY 1905, 158.

²² DL 69 154. vö. ENGEL 2003b, 625–537.

²³ ZsO III. 2810. sz.

²⁴ Csánki 1890, 307.; KOLOSY 1905, 158.

²⁵ ENGEL TÉRKÉP

²⁶ ZsO VIII. 1165. sz.

²⁷ DL 69 151. Jakab fiai, Balázs és Szaniszló 1414-ben királyi emberekként is felbukkannak. DL 64 166. Királyi emberekre vö. ENGEL 2003, 578–599.

1423-tól betölthette, amikor *unus ex nobis*ként kiküldve végzett megyei vizsgálatot.²⁸ Prócsi Balázs fia, János követte apja példáját, és szintén a megyei hatóságban találta meg karrierjét: 1444 és 1448 között Sáros megye szolgabírójává választották.²⁹ Prócsi Balázs egyik szolgabírótársa, Pósfalvi Antal szintén a rokonsághoz tartozhatott.³⁰ Pósfalva települése a dienesfalvi ág birtokai közé tartozott, Antal valószínűleg az osztály során említett, Dienesfalvi Lőrinc fia István fiával, Antallal egyezik meg.³¹ A 15. század első felében még nem vált külön Prócsi és Pósfalvi családdá a Gyármánok dienesfalvi ága. A harmadik testvér, Domokos fia János unokájával, Tamás fia Jakabbal azonosítható Tornyos Jakab egyaránt előfordul prócsi és pósfalvi előnévvel.³² Az 1427. évi kamara-haszná-összeírás során pedig mind Prócs kilenc, mind Pósfalva hét jobbágytelkét Balázs kezén írták össze. Megjegyzendő, hogy Dienesfalva nevű település viszont nem szerepel az összeírásban.³³

Míg Jakab fia Balázs és Márton a Prócsi előnevet használta, addig fivérüket, Szaniszlót inkább Nádfőiként említik.³⁴ Szaniszló a Sóvári Sósok ügyvédjeként vállalt feladatot.³⁵ Fia, György 1421-ben Sóvári Sós Péter eskütársa volt, míg 1430-ban ugyanezen család familiárisaként vett részt a Delnei Kakasok birtokának megtámadásában.³⁶ Prócsi István fia, László esetében szintén tudjuk, hogy Nádfőn is birtokolt nemesi *curiát*.³⁷ Prócsi Gyármán Antal nagyapját oklevelek rendre Nádfői Gyármán néven említik, sajnos apai név nélkül. A következetes névhasználat, illetve utódai birtokai alapján személye leginkább a Prócsi nemesek Szaniszló-ágához köthető; Szaniszló fia, vagy unokája lehetett.

Nádfői Gyármán személyéről keveset tudunk. 1452-ben királyi emberként említik Johann Drezler bártfai polgár grabói és dubinai zálogbirtokokba történő beiktatása során.³⁸ Emellett leginkább a Semsei-Komlói konfliktus kapcsán találkozunk a nevével.

²⁸ KÁDAS 2014, 118. Ez a kifejezés Sáros megyében, a korszakban általában a szolgabíróra utalt. KÁDAS 2015, 110–113.

²⁹ DL 64 299. János ugyancsak előfordul Komlói János néven is. ZsO. V. 1123. sz. Szolgabíró, kiküldött: DF 228 678., EPERJES 294. sz., DF 228 683., DF 228 688., DF 213 136., DF 228 689., DL 84 885., DL 96 026., DF 228 706., DF 228 707., DL 64 357.

³⁰ Pósfalvi Antal már 1423-ban közösen küldték ki vizsgáldni Prócsival, majd 1425-ben szintén szolgabírónak nevezik. Antal a közvetkező évben is viselte a hivatalt, és 1430-ban is *unus ex nobis* fordul elő a neve. KÁDAS 2014, 118–119.

³¹ DL 69 154. Pósfalvi Antal szolgabíró személye talán azonos az 1430-as évek végén említett Pósfalvi Zsidó Antallal is. DL 90 882., DL 13 219. Fia, Pósfalvi Zsidó János és hasonló nevű unokája esetén a ragadványnév állandósult. DL 70 298., DL 39 944.

³² Prócsi: DL 57 452., Pósfalvi: ZsO. VII. 2411. sz.

³³ ENGEL 1989. 112–113.

³⁴ DL 57 527.

³⁵ ZsO VIII. 1071. sz.

³⁶ ZsO VIII. 1165. sz., DL 57 615., DL 57 616.

³⁷ DF 253 826. 209. fénykép. A nemesi *curia* kitüntetett helyet töltött be a birtokok között. FÜGEDI 1992., 45–47. Prócsi István megegyezhet Dienesfalvi Lőrincnek az 1412. évi osztály során említett István nevű fiával. István özvegye, Katalin 1424-ben Hermány birtokból örökölt részeset, beiktatása során királyi emberként szerepelnek rokonai, Prócsi János illetve Nádfői Szaniszló fia György is (ZsO XI. 585. sz.). Prócsi István fia, László később is feltűnik a forrásokban Hermány kapcsán. DL 90 885., DL 90 887.

³⁸ DF 262 801.

Semsei István és László Németfalui (Csebi) Veres Miklós lányait, Krisztinát és Ilonát vették feleségül. Veres Miklósnak nem született fiú örököse, így a házasság révén a Semseiek megszerezték maguknak Veres Miklós jelentős zempléni javait, és Sáros megyei ősi birtokaira, Komlós és Németfalui településekre is igényt tartottak.³⁹ Veres Miklós atyafiságának több ága is magtalanul halt ki, így a birtokok a fiági „túlélőre”, Komlói László fiára, Kucsik Jakabra háramlottak.⁴⁰ Kucsik Jakab érdekeinek védelmére befolyásos szövetségest talált a közeli Kapi uradalom uraiban, 1462-ben osztályos testvérévé fogadta a Kapiakat, akiknek a komlói javak felét is átengedte.⁴¹ 1467-ben Kapi Sandrin feleségül vette Komlói Lóránt fia László unokáját, Kálnói Borbálát.⁴² A birtokvita kölcsönös erőszakot, illetve Komlóra, Németfalura vagy a Semsei rokonság más birtokaira vezetett támadásokat eredményezett, melyben Nádfői Gyármán is aktív szerepet játszott.

1462-ben a Semseiek és rokonaik panaszt tettek egy nyolc évvel korábbi hatalmaskodás miatt, mely szerint Kapi János és András, Nádfői Gyármán és Ternyei Mátyás akaratából és ösztönzésére familiárisaikkal, illetve Talafúz János cseh kapitány familiárisaival közösen támadták meg a panaszosok Szalók birtokát. Talafúz Giskra sógora és egyik legjelentősebb kapitánya volt; 1447 és 1460 között Rihó várának és uradalmának irányítójaként Sáros megyében döntő befolyással bírt. Csapatai Szepes, Abaúj, Zemplén, Gömör és Torna megyékben is pusztítottak.⁴³ 1454-ben tehát a Kapiak a rihói kapitány segítségét kérték ügyük erőszakos rendezésére. A csehek és a familiárisok elragadták a Kapi Jánost a királyi kúriába hívó, Komlóra és Németfalura vonatkozó okleveleket; Semsei István unokájának férjét, Butkai Benedeket pedig fogolyként a Talafúz kezén lévő Zemplén megyei Gálszécsen felhúzott favárba vitték.⁴⁴ Nádfői Gyármán itt felbujtóként szerepel. E kifejezés alatt érthettek támadóval birtokközösségben lévő családtagot, familiárist vagy mást, aki átengedte jobbágyait a hatalmaskodáshoz.⁴⁵ Nádfői Gyármán társáról, Ternyei Mátyásról tudjuk, hogy Kapi János szolgálatában állt. Gyármánról is feltételezhető hasonló.⁴⁶ 1462-ben Nádfői Gyármán ismét megjelent a Semseiek komlói birtokrészén, ahonnan társaival elhordták a kilencedként járó gabonát. Az akcióban a panasz szerint számos ásgúti és nádfői nemes, továbbá Prócsi László és Frank is részt vett. A hatalmaskodás felbujtójaként Komlói Kucsik Jakabot, illetve Komlói Csaplyán Lászlót jelölték meg.⁴⁷

³⁹ KÁDAS 2012, 143., 146–148.

⁴⁰ DL 64 389., DL 64 391.; GENEALÓGIA Komlói rokonság (Sáros m.).

⁴¹ DL 64 386., DL 64 388., DL 66 992.

⁴² DL 64 596.

⁴³ TÓTH-SZABÓ 1917, 183., 233., 249., 281., 290–291., 313.; ARCHANTOLÓGIA 1301–1457. I. 401.

⁴⁴ DL 64 398. Vö. ARCHANTOLÓGIA 1301–1457. I. 423.

⁴⁵ TRINGLI 2013, 708–709.

⁴⁶ 1436-ban Kapi János familiárisai, Ternyei Mátyás, Nádfői János és Ásgúti László szintén felbujtóként szerepelnek uruk akciója során. DF 263 771. A kisenemesek leggyakrabban a birtokokhoz legközelebb birtokló főúr vagy jómódú nemes szolgálatába szegődtek. NEUMANN 2002, 439.

⁴⁷ DL 64 392. A Kocsik Jakab komlói birtoka elleni támadás esetén pedig tanúként idézték meg Nádfői Gyármánt is. DL 64 380.

Csaplyán László a Kapiak familiájában szolgált, ám emellett 1462–1463 között Sáros megye szolgabírói hivatalát is betöltötte.⁴⁸ 1463-ban Csaplyán László, Terjékfalvi Lencsés Imre és Bábapataki Strázs János szolgabírók, Ternyei Imre és Mátyás királyi emberek, illetve Eperjesi István szepesi kanonok Kapi János iránti kedvezésből akadályozták egy, a Semseiek érdekelt szolgáló kiküldött közgyűlés lefolytatását.⁴⁹ A kiküldött közgyűlés nem bírói fórum volt, hanem a bizonyítási eljárás egy formája, amelyet csak a hatalmaskodások kivizsgálására alkalmaztak. Ekkor a megye leggyakrabban a vitás birtokra hívta össze a vizsgálat során tanúként kihallgatandó szomszédokat, határosokat és egyéb nemeseket.⁵⁰ A nemesek összehívása az egyik szolgabíró feladata volt, míg a tanúk kihallgatását a királyi ember végezte, egy hiteleshelyi kiküldött társaságában.⁵¹ 1463-ban a vétkes szolgabírók nem engedték a vizsgálathoz szükséges határosok és szomszédok összehívását, vagy inkább megtagadhatták azt. Csaplyán mellett a két Ternyei szintén a Kapiak familiájában szolgált, ahogy valószínűleg Strázs János szolgabíró is.⁵² A Kapiak ezek alapján igyekeztek saját embereiket ültetni a megyei hatóság tagjai közé, így Nádffői Gyármán esetleges szolgálatvállalása, fia, Mihály megyei karrierjét is előmozdította.

Nádffői Gyármán Mihályt 1471 és 1486 között több ízben is meg-, illetve újraválasztották a szolgabírói tisztségre. Hivatalviselésére az első adatunk 1471. április 4-éről származik, mely pozíciót 1472 márciusában is betöltötte. A következő teljes tisztségviselőlista 1474 júniusából származik, ekkor viszont már Gyármán Mihály bizonyosan nem viselt hivatalt. Ellenben a rokonságához tartozó Pósfalvi Kasa János szolgabíró lett.⁵³ Ugyanazt a szolgabírói névsort találjuk augusztus 25-én is, hat nappal később viszont Prócsi Gyármán Mihály újra feltűnik a tisztségben. 1475. április 20-án azonban Prócsi Gyármán Mihály helyett ismét Pósfalvi Kasa János lett szolgabíró. Ez a hivatali kar azonban nem állt fenn sokáig ebben a formában, még ez év szeptember 28. előtt újra Prócsi Gyármán Mihály váltotta Kasa Jánost. Gyármán Mihály ettől kezdve 1478-ig folyamatosan kimutatható a tisztségben, majd 1480-ban, illetve 1484 és 1486 között is találunk hivatalviselésére vonatkozó adatot.⁵⁴ Az adatok tanulságosak. Pozsony megyében 1464-ben Szent György napján választották a szolgabírókat. Sárosban azonban a

⁴⁸ DF 263 786. Szolgabíró: DL 31 786., DL 64 389., DL 15 733., DL 15 733.

⁴⁹ DL 64 397.

⁵⁰ TRINGLI 1997, 390.; TRINGLI 2007, 504.

⁵¹ HAJNIK 1899, 305.

⁵² DF 263 771.; DL 64 398., DL 64 383. 1447-ben Bábapataki Strázs János együtt szerepel egy Semseiek elleni hatalmaskodás során Kapi Jánossal, és olyan más Kapi familiárisokkal, mint például Asgúti László, Nádffői János vagy Pósfalvi Zsidó János. DF 222 248.; DF 263 771., DL 57 713., DL 57 707. Vö. DL 64 362., DL 84 895. Kapi befolyását István szepesi kanonokra is kiterjeszthette. István a Kapi-uralom közelében fekvő Eperjesről származott, s a káptalan olaszliszkai birtokáról idézték perbe, ahol sok nemes is biroktolt. DL 64 397. Érdekesebb a királyi emberek kérdése. Ezeket ugyanis általában az alperes jelölte ki a saját emberei közül (ENGEL 2003, 592–593.). Miért nevezte volna meg Semsei épp az ellenfele familiárisait? Ezt egyelőre jobb híján a Ternyeiek helyismeretével magyarázhatjuk, illetve azzal, hogy a Semsei-család Sáros megyében nem rendelkezett kiterjedt familiárisi hálózattal, embereik leginkább Abaúj és Zemplén megyékből verbuválódtak. KÁDAS 2014b, 85–86.

⁵³ A „Kasa” ragadványnév valószínűleg a kortársától, Pósfalvi Zsidó Jánostól való megkülönböztetésre szolgált. Esetleg Pósfalvi Antal fia Bálint János nevű fiával azonos. ZsO VIII. 1165. sz., DF 264 000., DL 64 320.

⁵⁴ ARCHANTOLÓGIA 1458–1526. II. 205–215.

teljes archontológia alapján – legalábbis az 1470-es években – nem mutatható ki egyetlen konkrét határnap, hanem ennél esetlegesebb, fokozatosabb tisztviselőváltás figyelhető meg.⁵⁵ A szolgabírók szűk köre egymást váltogatva viselte a tisztséget, ahogy a két Gyármán-rokonság dienesfalvi ágához tartozó Gyármán Mihály, illetve Kasa János is.

Szolgabírói tisztségviselését követően, Gyármán Mihályt 1488-ban Sáros megye nemessége esküdtnek is megválasztotta.⁵⁶ Az esküdti intézményt Mátyás király 1486. évi nagydekrétuma hívta életre, elrendelve, hogy a megye a tehetősebb és befolyásosabb nemeseik közül válassza meg azokat a személyeket, akik részt vesznek a törvényszéki ítélezésben és átveszik a királyi emberi feladatokat.⁵⁷ A megyék törekedtek tehetősebb birtokosok megválasztására, Sárosban 1487-ben a legjelentősebb várbirtokos előkelő családok, illetve a fontosabb középbirtokos családok fiait találjuk a tisztségben.⁵⁸ A következő évben a vagyonosabb középbirtokos családok tagjai mellett, már megjelennek a volt szolgabírók, Gyármán Mihály és Nagykendi Lipolt István nevei.⁵⁹ A szomszédos Abaúj megyében szintén megfigyelhető, hogy korábbi szolgabírót esküdté is megválasztottak, ami a kipróbált tisztviselő clismertségének, lokális presztízsének is köszönhető.⁶⁰

Prócsi Gyármán Mihály fiát, Antalt a forrásokban először 1494-ben említik, Sebesi Miklós panaszában, miszerint Antal Kékedi Péter társaként vett részt Sebesi két jobbágyának megtámadásában.⁶¹ Jegyzői munkájára vonatkozó legkorábbi adat 1515 júniusából származik. Előtte csupán 1488-ból ismerünk hasonló megyei tisztségviselőt, Pál deákot,⁶² míg utána valószínűleg András deák látta el ezt a feladatot, akiről az 1540-es évekből van adatunk.⁶³ András deák elképzelhető, hogy megegyezik azzal a Csányi Szendi András deákkal, akit a Sáros megyei nemesség 1527-ben Kellemesi Ferenc szolgabíró társaságában küldött Kassa városához.⁶⁴ Gyármán Antal első jegyzői említése a Dózsa féle parasztlázadáshoz kötődik, melyet követően Eperjes városának részvételét is kivizsgálták. Ezen vizsgálódás során kikérdezték a megyei hatóság tagjait, és jelentősebb nemeseit, köztük a jegyzőt, Prócsi Gyármán Antalt is.⁶⁵ 1524-ben még bizonyosan Sáros megye jegyzője volt.⁶⁶ Munkája természetesen főként a megyei hatóság által kiállított oklevelek megfogalmazására, megírására terjedt ki. A 15. század végén, valószínűleg az 1486. évi nagydekrétum hozta intézményi változásokkal összefüggésben, több megyé-

⁵⁵ C. TÓTH 2008, 62–63.; SZAKÁLY 1994, 415–417.

⁵⁶ DF 215 382., DL 105 046.

⁵⁷ DRH 271. Az intézményre és megvalósítására bővebben: NEUMANN 2005, 261–289.; TRINGLI 2007, 515.

⁵⁸ DF 269 597.

⁵⁹ DF 215 382., DL 105 046.

⁶⁰ KÁDAS 2015b 54.

⁶¹ DL 102 929. Kékedi a Pósfalva melletti Cselfalván birtokolt, és a korszakban többnyire ügyvédkedésből élt. DL 46 549.; KUBINYI 1982, 193. Több nemesi család mellett például Eperjes város peres képviselőjét is ellátta. DF 282 538. 743., 759. fénykép. Osztályos atyafiát, Kékedi Andrást Abaúj megyében szolgabíróvá választották DL 20 487., NOVÁK 2003, 42.

⁶² BARTFA 2638. sz. Vö. ARCHANTOLÓGIA 1458–1526. II. 216.

⁶³ MNL OL P 346. 1541. No. 4.

⁶⁴ AMK CS nr. 1210.

⁶⁵ Eperjes 1146. sz. Mon. Rust. 349–351.

⁶⁶ DL 64 596.

ben a hatósági oklevelek jobb sarkán „kancelláriai jegyzetek” jelentek meg.⁶⁷ A Gyármán Antal hivatali ideje során kiadott okleveleken azonban nem találunk sem „lecta et correcta” megjegyzéseket, sem a szomszédos Abaúj megyében a Jagelló-korban használt „coram notario” lapalji jegyzetet.⁶⁸

Az abaúji gyakorlat feltehetőleg Balajti István deák nevéhez, a megye 1519 előtti jegyzőjéhez köthető. Ráadásul azt is tudjuk Balajtiról, hogy regisztrumot vezetett a megye előtt történt *fassiokról*.⁶⁹ Borsodból is ismerünk hasonló adatot, míg Szabolcs megyében 1505-ben a megye levéltárát is említették.⁷⁰ Valamiféle „levéltárát” Gyármán Antal is fenntarthatott, még ha nem is túl gondosan. 1518-ban a megyei hatóság megjegyezte, hogy Antal kezéből elkallódtak a Pósfalvi Zsidó János pósfalvi birtokrészenek elzálogosítására vonatkozó oklevelek.⁷¹ Az iratok eltűntetése esetében akár szándékoságot is feltételezhetünk, hiszen Pósfalván a Prócsi Gyármánok is öröklött birtokkal rendelkeztek.

Gyármán Antal írásbeli tevékenysége mellett 1522-ben, 1523-ban, illetve 1524-ben is megyei emberként, kiküldöttként kísérte el az egyik szolgabíró vizsgálatok lefolytatására. Antal az oklevélben használt formula szerint ilyen esetben az alispán személyében járt el, vagyis őt képviselte.⁷² A Jagellók korára a térség több megyéjében elterjedt ez a formula, mely egyfajta kettős ellenőrzést mutat: a szolgabíró a megyét, míg a vele együtt kiküldött, az alispáni pecséttel eljáró megyei ember az ispánt képviselte.⁷³ Ezekben az években Sáros megye alispánja Varjúfalvi Varjú János volt, akinek ősi birtokai a Gyármán-leszármazottak falvai közelében feküdtek; 1514-ben például közösen hatalmaskodott Antallal, fivérével és társaival.⁷⁴ Érdekes továbbá, hogy Prócsi Gyármán Antalt az első két évben rokona, Kálnási Simon, 1524-ben pedig Kálnási sógora, Salgói Borsvai András társaságában rendelték ki vizsgálatot lefolytatni. Megyei jegyző kiküldésére a régióból Szepes, illetve Torna megyékből is van adat.⁷⁵ Elképzelhető, hogy a jegyző kiküldése összefügg az 1486. évi nagydekrétum azon rendelkezésével, miszerint a tanúvallatások során írásba kell foglalni a tanúk neveit, jogállását, illetve magát a vallomást is.⁷⁶ A kiküldött jegyző ezt a helyszínen könnyen megtehetette.⁷⁷ Prócsi Gyármán Antalt mindhárom ismert esetben tanúvallatásra, vallomások felvételére küldték ki, ráadásul mindhárom alkalommal a Kapiak kérésére tartottak vizsgálatot, és hallgattak ki jobbgyokat.⁷⁸ Természetesen a kiküldött megyei embernek nem a vallomások lejegyzése

⁶⁷ C. TÓTH 2008, 72–73. A megyék azonban többféleképpen reagáltak a változásokra, nem volt két egyforma megye. C. TÓTH 2010, 413.

⁶⁸ DF 269 928., DF 269 798., DL 107 344., DL 21 168., DL 98 267., DL 21 578., DL 85 183., DL 66 040.

⁶⁹ DL 84 115. Vö. ISTVÁNYI 1937, 544–546.

⁷⁰ C. TÓTH 2008, 73., 80. Vö. TRINGLI 2007, 516.

⁷¹ DL 39 944.

⁷² DL 64 560., DL 64 566., DL 64 589.

⁷³ KÁDAS 2017.

⁷⁴ DL 64 525.

⁷⁵ DF 272 652.; DL 84 038.

⁷⁶ DRH 272.

⁷⁷ A Dunántúl hét megyéjében (Baranya, Győr, Pozsony, Somogy, Sopron, Vasvár és Zala) megfigyelhető, hogy a kiküldött szolgabíró vagy megyei ember mellé a megye egy hiteleshely tanúbizonyságát is felkérte. C. TÓTH 2002, 351–364.

⁷⁸ DL 64 560., DL 64 566., DL 64 589.

lehetett az elsődleges feladata, Sáros hatósága egyéb személyeket is kiküldött az alispán képviselőjében. 1520-ban például Antal testvére, Prócsi Gyármán János szintén az ispán személyében kiküldött megyei ember volt.⁷⁹

Vannak ismereteink Prócsi Gyármán Antal fizetéséről is. Eperjes város jegyzőkönyve tartalmaz szórványos adatokat az egy-egy oklevélért fizetendő összegekről. Antal 1515-ben, illetve 1523-ban is egy-egy forintot kapott a város küldöttjeiről, hogy oklevelet adjon ki, míg 1522-ben kettő forintot is adtak ezért a polgárok.⁸⁰ 1523-ban további fél forintot fizettek az eperjesiek egy oklevél hitelesítéséért.⁸¹ Ezen felül egyéb, kisebb összegekben is részesült, 1521-ben 19 dénárt, míg 1522-ben hat dénárt kapott.⁸² Az oklevelek kiállításának tarifája mellett a jegyző rendes fizetéséről is van adatunk. 1530-ban Sáros megye nemességének közössége Bártfa városának írt levelei szerint a jegyzőnek ősi szokás szerint portánként egy dénár járt *sallarium*ként a város (földesúri jogon bírt) javaiból.⁸³ Bártfa falvaiban a 16. század közepén 108 portát írtak össze, ami kiegészült zsellérekkel, pusztákkal is egybekkel.⁸⁴ Ez egy forintot meghaladó fizetséget jelentett, de természetesen az oklevél nem zárja ki, hogy a jegyző más birtokosok jobbágyportáiból is részesült hasonló módon.

Antal köztisztelőben álló személy lehetett megyéjében. Több esetben ugyanis egy-egy vitás kérdés, vagy egység során fogott bírónak is felkérték.⁸⁵ Még 1534-ben is ekként említik a Máriási család demétei osztozkodása kapcsán.⁸⁶ Ez a feladat lokális presztízsről tanúskodik, hiszen a megye lakói rábízták ügyeiket, és elfogadták a döntését.⁸⁷ Jó kapcsolatot ápolt Bártfa városával is. Miután leégett a háza, a város bírójához és tanácsához fordult segítségért, tőlük kért zsindeletet a ház újjáépítéséhez.⁸⁸ Érdekes, hogy Antal egyik hivatali elődjének, Pál deáknak is egy hasonló tartalmú oklevél őrizte meg a nevét, melyben épületfát kért a várostól.⁸⁹ Az oklevél nem említi, hogy hol állt Antal háza, valószínűleg a Prócson lévő nemesi kúriájáról volt szó.⁹⁰ A rokonság birtokvagyonát 1427-ben, Prócs és Pósfalva településeken összesen tizenhat jobbágyporta tette ki. A 16. század közepén viszont Prócson már csupán két jobbágytelket, hat zsellért, illetve egy pusztát, valamint két újonnan népesült telket; Pósfalván pedig csak egy telket és három zsellért írtak össze a Gyármánok kezén.⁹¹ A család Dukafalván bírt részeit pedig épp Antal, valamint fivére és fiai adták el Dukafalvi Duka Istvánnak és Györgynek 1503-ban száz forint fejében.⁹²

⁷⁹ DF 217 891.

⁸⁰ DF 282 538. 131, 225., 607. fényképek.

⁸¹ notario sedis pro quibusdam signaturis ½ fl – DF 282 538. 193. fénykép.

⁸² DF 282 538. 31., 131. fényképek.

⁸³ SAPPB MMB 6405., 6463.

⁸⁴ MAKSAY 1990, 626.

⁸⁵ DL 64596., DL 63 570., DL 64 354.

⁸⁶ MNL OL P 491 I. No. 231/a.

⁸⁷ NEUMANN 2005, 280.

⁸⁸ BÁRTFA 4547., 4586. sz.

⁸⁹ BÁRTFA 2638. sz.

⁹⁰ DL 64 525.

⁹¹ MAKSAY 1990, 619.

⁹² DL 75 317.

A vagyona alapján Prócsi Gyármán Antal és családja a Sáros megyei kismemesség közé tartozott, családi kapcsolatai viszont messze túlmutattak ezen. Antal felesége, Orsóci Katalin ugyanis előkelő rokonsággal rendelkezett nagyanyjának, Trocsányi Katalinnak köszönhetően. Trocsányi Katalin Komlósi Loránd fia László leányági leszármazottja, unokája volt.⁹³ Komlósi Lóránd fia László fiúörökösök vigasza nélkül hunyt el, így birtokrésze atyafiára, a korábban említett Kucsik Jakabra háramlott.⁹⁴ A leányági örökösök pedig természetesen igényt tartottak a nekik járó részekre. A komlósi örökséggel kapcsolatos viták és egyezségek Orsóci Katalin, és így Gyármán Antal rokoni körét is megvilágítják. Orsóci Katalin tehát Trocsányi-unoka volt, méghozzá Trocsányi Miklósnak, a megye korábbi szolgabírójának unokahúga.⁹⁵ Katalin dédanyja (tehát Komlósi Lóránd fia László lánya), Komlósi Erzsébet pedig annak a Kálnói Borbálának volt a nagynénje, akit 1467-ben Kapi Sandrin vett feleségül. Kálnói Borbála korábban monyorósi Rozgonyi János felesége volt, és újdonsült férjéhez különféle ezüstműi mellett még egy unikornisszarvat is magával vihetett!⁹⁶ Kálnói Borbála Rozgonyitól született fiát a sárosi oklevelek Baracscai Csuta Jób néven említik. Csuta Jób tartotta a rokonságot. Gyármán Antal nejevel, Katalinnal közösen engedték át százötven forintért a hidegkúti anyai örökségüket a Kapi családnak.⁹⁷

Végezetül érdemes kitérni Prócsi Gyármán Antal pecsétjére. Gyármán Kristóf, János és László a Kálnásiakkal, és a Kükemezeiekkel 1560-ban részesült címereslevélben, mely állítólag egy Zsigmondtról nyert címert erősített meg. Ez egy középen elhelyezkedő szűz fölött, két oldalról koronát tartó két ágaskodó oroszlánt ábrázol.⁹⁸ Prócsi Gyármán Antal esetében sajnos csak egy rosszul kivehető, papírral fedett pecsét lenyomata maradt fenn, de ekkor valószínűleg még nem ezt az ábrát mutatta.⁹⁹ Beazonosítható viszont Antal apjának, Prócsi Gyármán Mihálynak hivatali működése során használt pecsétje. 1484-ben Sáros megye nemességének Bártfa városának írt levelét egyetlen, virágcsokrot tartó kart ábrázoló pecsét zárta le. A pecsét fölött egy M-monogram látható.¹⁰⁰ A monogram feltehetően az ekkor hivatalban lévő Prócsi Gyármán Mihályra utal, mivel ugyanez a pecsét – vagy egy hozzá nagyon hasonló – 1471-ben is használatban volt, amikor Gyármán ugyancsak betöltötte a hivatalt.¹⁰¹ A virágcsokrot ábrázoló kar motívuma népszerű volt a szolgabírók által használt pecsétteken, a Jagelló-korban Abaúj

⁹³ DL 64 596.

⁹⁴ DF 262 754., DL 64 596., DL 64 608.

⁹⁵ DL 39 852.

⁹⁶ A házasságot követő évben Kapi Sandrin egy unikornisszarvat ajánlott eladásra („ratione venditionis comu unicornis, quod de mandato nostro nobis detulit” – DL 64 421.), és adott el Mátyás királynak, aki üzlet akadályozásától eltiltotta Rozgonyi fiát. KÁDAS-TARJÁN 2016.; Rozgonyi János vagyona azonban az 1439-et követő belháború során jelentős részben elveszett, Csókakő várát is át kellett adniuk, így családja a Zemplén megyei Monyorós várába helyezte székhelyét. SCHMIDTMAYER 2015, 90–93. Monyorósi Rozgonyi János Baracscai Csuta János néven is előfordul a forrásokban. DL 64 399.

⁹⁷ DL 64 595., DL 64 596. Vö. DL 64 399., DL 64 468., DL 64 456. GENEALÓGIA Básztyély nem. 2. tábla: Rozgonyi (Miklós ága).

⁹⁸ ÁLDÁSY 1923, 137–138. A 18. századi Kükemezey nemesek pecsétjein is ez az ábra látható. MNL OL P 13. Litterae A. Fac. A. 106., Litterae A. Fac. A. 109.

⁹⁹ SAPPB MMB 4541.

¹⁰⁰ SAPPB MMB 2345.

¹⁰¹ ARCHONTOLÓGIA 1458–1526. II. 205–215.; BTM 64.682.

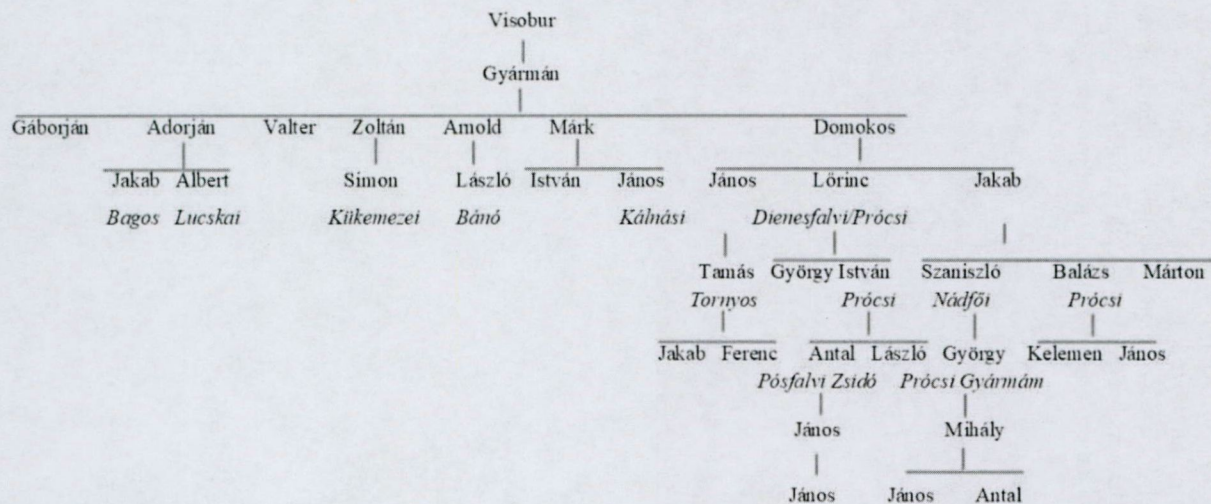
megye szolgabíróinak egyik pecsétjén is hasonló képet találunk.¹⁰²

Prócsi Gyármán Antal Sáros megye egyik jelentősebb kismemesi családjából, a neves őssel büszkélkedő Isabor fia Gyármán utódai közül származott. A Gyármán-leszármazottak jelentős szerepet tölthettek be Sáros megye működtetésében, csak a Prócsi Gyármánokkal szorosabb rokonságban lévő Prócsi, illetve Pósfalvai családokból öt szolgabíró is ismerünk, köztük Gyármán Antal édesapját.¹⁰³ Prócsi Gyármán Mihályt megyebéli tekintélyének köszönhetően később esküdtté is megválasztották, míg Antal jegyzőként szolgálta a megyét. Antal családja, házassága révén jelentős lokális tekintélyt, és kiterjedt megyei kapcsolatrendszerrel tudhatott maga mögött.

¹⁰² NOVÁK 2003, 32.

¹⁰³ A Kálnási, Kükemezei Bánó, Bagos illetve Lucskai családokból is kerültek ki szolgabírók: KÁDAS 2014, 117–121., ARCHONTOLOGIA 1458–1526.; Sőt Lucskai Miklós alispán helyettes (DF 228 888., DL 71 756.), míg Bánó János és László alispán is lett (ARCHONTOLOGIA 1301–1457. I. 173.)

A Prócsi Gyármán család leszármazása

Felhasznált források és szakirodalom

FORRÁSOK

- AMK CS Archív Mesta Košice, Collectio Schwartzenbachiana
- BÁRTFA *Bártfa szabad királyi város levéltára. 1319–1526.* I–II. Szerk. Iványi Béla. Budapest 1910.
- BTM Budapest Történeti Múzeum, Pecsétmásolati gyűjtemény.
- DF Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Fényképgyűjtemény
- DL Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár
- DRH *Decreta Regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns 1458–1490.* Francisci Döry collectionem manuscriptam, additamentis auxerunt, commentariis notisque illustraverunt Georgius Bónis, Geisa Érszegi, Susanna Teke. Budapest 1989.
- ENGEL 1989 Engel Pál: *Kamarahaszna-összeírások 1427-ből.* Budapest 1989.
- EPERJES *Eperjes szabad királyi város levéltára. 1245–1526.* I–II. Szerk. Iványi Béla. Szeged 1931–1932.
- MNL OL P 13 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára P 13. Balpatak család levéltára
- MNL OL P 346 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára P 346. Kapivári Kapy család levéltára. Évrendezett iratok.
- MNL OL P 491 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára P 491. Márkusfalvi és batizfalvi Máriássy család levéltára P 491. Máriássy család I. sorozat. Márkusfalvi rész.
- MON. RUST *Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium anno MDXIV.* Szerk. Antonius Fekete Nagy, Victor Kenéz, Ladislaus Solymosi, Geisa Érszegi. Budapest 1979.
- RA Szentpétery Imre – Borsa Iván: *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. Regesta regum stirpis Arpadianae critico diplomatica.* I. 1–3. füzet, II. 1–4. füzet. Budapest 1923–1987.
- SAPPB MMB Štatny Archív v Prešove – Pracovisko Bardejov. Magistrát Mesta Bardejov. Listy
- ZsO Zsigmondkori oklevéltár I–XIII. Szerk. Mályusz Elemér, Borsa Iván, C. Tóth Norbert, Neumann Tibor, Lakatos Bálint, Mikó Gábor. Budapest 1951–

SZAKIRODALOM

- ÁLDÁSY 1923 Áldásy Antal: *A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címjegyzéke II. Címerlevelek 1200–1909*. Budapest 1923.
- ARCHANTOLÓ- Engel Pál: *Magyarország világi archontológiája. 1301–1457* I-II. Buda-
GLA pest 1996.
1301–1457
- ARCHANTOLÓ- *Magyarország világi archontológiája 1458–1526*. II. Megyék. Szerk. C.
GLA Tóth Norbert, Horváth Richárd, Neumann Tibor, Pálosfalvi Tamás,
1458–1526 W. Kovács András. Budapest 2017.
- BOLLA 2005 Bolla Ilona: *A jogilag egységes jobbágságról Magyarországon*. Budapest
1998. [2005].
- C. TÓTH 2002 C. Tóth Norbert: Adatok a megyék és hiteleshelyek közötti viszonyra a 14. és 15. században. *Századok* 136 (2002) 351–364.
- C. TÓTH 2007 C. Tóth Norbert: Jakab várnagy († 1420). *Acta Universitatis Szegediensis Acta Historica* 127 (2007) 71–84.
- C. TÓTH 2008 C. Tóth Norbert: *Szabolcs megye működése a Zsigmond-korban*. Nyíregyháza 2008.
- C. TÓTH 2010 C. Tóth Norbert: A nemesi megye a középkori Magyarországon. Öt megye példája. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle* 45 (2010) 405–413.
- CSÁNKI 1890 Csánki Dezső: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*. I. Budapest 1890.
- CSOMA 1897 Csoma József: *Abauj-Torna vármegye nemes családjai*. Kassa 1897.
- DRASKÓCZY 1977 Draskóczy István: Adatok a Mátraalja és az Ida völgye középkori településtörténetéhez és agrártörténetéhez. (XIII–XIV. század). *Agártörténeti Szemle* 19 (1977) 337–373.
- ENGEL 1998 Engel Pál: *A nemesi társadalom a középkori Ung megyében*. Budapest 1998.
- ENGEL 2003 Engel Pál: Királyi emberek Valkó megyében. In Uő: *Honor, vár, ispánság: válogatott tanulmányok*. Szerk. Csukovits Enikő. Budapest 2003. 578–599.
- ENGEL 2003b Engel Pál: Birtokosztály és családképződés. In Uő: *Honor, vár, ispánság: válogatott tanulmányok*. Szerk. Csukovits Enikő. Budapest 2003. 625–637.
- ENGEL TÉRKÉP Engel Pál: *Magyarország a középkor végén*. CD-ROM. Budapest 2001.
- FÜGEDI 1992 Fügedi Erik: *Az Elefánthyak. A középkori magyar nemes és klánja*. Budapest 1992.

- GENEALÓGIA Engel Pál: *Középkori magyar genealógia*. CD-ROM. Budapest 2001.
- HAJNIK 1899 Hajnik Imre: *A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes-házi királyok alatt*. Budapest 1899.
- ISTVÁNYI 1937 Istványi Géza: A megyei írásbeliség első korszaka. *Századok* 16 (1937) 517–552.
- KÁDAS 2012 Kádas István: Egy abaúji atyafiság Mátyás király udvarában. Adalékok a Semsei család Hunyadi-kori történetéhez. In: *Micae Mediaevales II. Fiatal történészek dolgozatai a középkori Magyarországról és Európáról*. Szerk. Péterfi Bence, Vadas András, Mikó Gábor, Jakab Péter. Budapest 2012. 141–158.
- KÁDAS 2014 Kádas István: Északkelet-Magyarország szolgabírói a Zsigmondkorban (Archontológia). In: *Magsiter Historiae. Válogatott tanulmányok a 2012-ben és 2013-ban megrendezett, középkorral foglalkozó, mesterszakos hallgatói konferenciák előadásaiból*. Szerk. Belucz Mónika, Gál Judit, Kádas István, Tarján Eszter. Budapest 2014.
- KÁDAS 2014b Kádas István: *A Semsei család késő középkori története 1300–1541*. Budapest 2014. (Diplomamunka, kézirat)
- KÁDAS 2015 Kádas István: Megyei emberek az északkelet-magyarországi oklevelekben. In: *Micae Mediaevales IV. Fiatal történészek dolgozatai a középkori Magyarországról és Európáról*. Szerk. Gál Judit, Kádas István, Rózsa Márton, Tarján Eszter. Budapest 2015.
- KÁDAS 2015b Kádas István: Sárvári András és az 1444. évi X. tc. In: *Opuscula Historica I. Történeti tanulmányok a XIV. és XV. Eötvös konferenciáról*. Szerk. Ternovác Bálint. Budapest 2015.
- KÁDAS 2017 Kádas István: „Cum sigillo nostro” Igazgatás és pecséthasználat a késő középkori Sáros megyében. *Történelmi Szemle* 59 (2017) Megjelenés alatt.
- KÁDAS-TARJÁN 2016 Kádas István – Tarján Eszter: „A felszarvazott király” <https://ti.btk.mta.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/haviszines/2547-a-felszarvazott-kiraly.html> (letöltés ideje: 2018. január 23.).
- KOLOSY 1905 Kolosy István: A kálnási Kálnássy-család. *Turul* 23 (1905) 157–167.
- KUBINYI 1982 Kubinyi András: Írástudás és értelmiségi foglalkozásúak a Jagellókorban. In: *Magyar Herald. A magyar hivatali írásbeliség fejlődése 1181–1981*. I. Szerk. Kállay István. Budapest 1982.
- MAKSAY 1990 Maksay Ferenc: *Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén*. II. Budapest 1990.
- NAGY 1857 Nagy Iván: *Magyarország családai czímerekkel és nemzékrendi táblákkal*. I. Budapest 1857.

- NAGY 1860 Nagy Iván: *Magyarország családai czímerekkel és nemzékrendi táblákkal*. VI. Budapest 1860.
- NEUMANN 2002 Neumann Tibor: A Vízköz kisenemesi társadalma a középkorban. *Századok* 136 (2002) 417–450.
- NEUMANN 2005 Neumann Tibor: Választott nemesi esküdtek Nyitra megyében. *Századok* 139. (2005) 261–289.
- NOVÁK 2003 Novák Veronika: Nyitra, Bars és Abauj vármegyék tisztviselői és oklevélkiadások 1526-ig. In: *Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Évkönyv XV.* Szerk. Henzsel Ágota. Nyíregyháza 2003.
- SCHMIDTMAYER 2015 Schmidtmayer Richárd: *Vitány, Gesztes, Tata, Gerencsér várjai és uradalmi a késő középkorban*. Budapest 2015. (Kézirat, doktori disszertáció).
- SOLYMOSSI 1984 Solymosi László: Veszprém megye 1488. évi adólajstroma és az Ernuszt-féle megyei adószámadások. In: *Tanulmányok Veszprém megye múltjából*. Szerk. Kredics László. Veszprém 1984.
- SZAKÁLY 1994 Szakály Ferenc: Tolna vármegye középkori szolgabírái (Esettanulmány). *Történelmi szemle* 39 (1997) 411–424.
- TÓTH 1909 Tóth Sándor: *Sáros megye monográfiája*. I. Budapest 1909.
- TÓTH-SZABÓ 1917 Tóth-Szabó Pál: *A cseh-huszái mozgalmak és uralom története Magyarországon*. Budapest 1917.
- TRINGLI 1997 Tringli István: Két szokásjogi norma a közgyűlések működéséről. *Történelmi Szemle* 39 (1997) 387–400.
- TRINGLI 2007 Tringli István: Megyék a középkori Magyarországon. In: „*Honoris causa*”. *Tanulmányok Engel Pál emlékére*. Szerk. Neumann Tibor, Rác György. Piliscsaba–Budapest 2007.
- TRINGLI 2013 Tringli István: Segítők a késő középkori hatalmaskodásokban. In: *Ünnepi kötet Dr. Blazovích László egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szerk. Balogh Elemér, Homoki-Nagy Mária. Szeged 2013.
- ULIČNÝ 1990 Ferdinand Uličný: *Dejiny osídlenia Šariša*. Košice 1990.
- ZSOLDOS 1999 Zsoldos Attila: *A szent király szabadjai. Fejezetek a várjobbágyság történetéből*. Budapest 1999.

Abstract

The Notary of the County: Anthony Gyármán of Prócs

The career of a lesser noble family in the administration of the medieval Šariš county

The present paper follows the career of a medieval noble family in Šariš County between the 13th and 16th Centuries. The ancestor of Gyarman was a diplomat of Bela IV. around the middle of the 14th Century the family members of the examined family divided their estate into five parts. Hence, they established several independent noble families.

The family Gyarman gave several members to the county administration, also some of the family members had a high local prestige. They were elected to noble judge and juryman while Anthony Gyármán of Prócs became notary. It turned out that at the beginning of the 16th Century the notary of the county not just formulated the charters of Šariš County, but he also attended some fieldwork as a delegate of the *alispán* in the magisterial investigations. Anthony had a widespread network of social relationships, for instance due to his marital connections he was also the member of a family which gave powerful landlords (*bene possessionati*), the family of Kapi.